Eerste resultaten Midwintertelling 1994

Als deze SOVON-Nieuws bij u in de bus valt is de Midwintertelling 1995 net achter de rug of zal ze een dezer dagen plaatsvinden. In dit nummer worden alvast de voorlopige resultaten van de midwintertelling van 1994 gegeven, vooral die van de monitoringgebieden. Een ding is zeker: januari 1994 leverde voor de meeste soorten duidelijk hogere aantallen op dan het jaar ervoor.

Organisatie

De midwintertelling van januari 1994 was de tweede die door SOVON werd georganiseerd na de jarenlange coordinatie van Leo van den Bergh van het huidige IBN-DLO. De doelstelling van de midwintertelling is het volgen van de populatie-ontwikkeling van een groot aantal watervogelsoorten. Hiervoor wordt de telling, onder de paraplu van het *Internationaal Waterfowl and Wetlands Research Bureau*, in alle landen van Europa en Noord-Afrika uitgevoerd. Om efficiënt en betrouwbaar te monitoren is er internationaal afgesproken om minimaal jaarlijks een set van geselecteerde gebieden te tellen.

Deze monitoringgebieden vormen voor veel soorten de basis waarop aantalsveranderingen tussen jaren worden berekend.

Voor sommige soorten geldt dat ze bijna alleen binnen de monitoringgebieden voorkomen, zodat ze eigenlijk integraal geteld worden; dit geldt bijv. voor verschillende steltlopers van zoute getijdegebieden. Voor andere soorten blijft het noodzakelijk om ook buiten de monitoringgebieden gegevens te verzamelen om betrouwbare uitspraken over aantallen en verspreiding te kunnen doen. Dit geldt o.a. voor zeeeenden, ganzen en zwanen. Dit doet ook recht aan het feit dat er ook buiten de monitoringgebieden nationaal en regionaal belangrijke wetlands voorkomen. In de uiteindelijke rapportage zullen ook deze gegevens uiteraard worden opgenomen.

Voorlopige resultaten monitoringgebieden januari 1994

Met een dikke 3 miljoen watervogels in de monitoringgebieden werden er in januari 1994 ruim 500.000 meer geteld dan in 1993. Dit hogere aantal kan niet worden verklaard door verschillen in tel-inspanning en weerspiegelt dus een hoger aantal vogels dat aanwezig was (tabel 1). Nu is het niet zo dat we moeten concluderen dat de populaties van verschillende soorten opeens aanzienlijk in aantal zijn toegenomen; waarschijnlijk was er vooral sprake van een verschillende verspreiding binnen Europa in deze jaren.

De telling van 1993 kwam vlak na een korte maar felle vorstperiode terwijl die van 1994 plaatsvond na een bijzonder zachte decembermaand (de maand november was overigens koud). Waarschijnlijk zijn er in 1993 onder invloed van de vorst veel watervogels ons land ontvlucht. Een overzicht van de getelde monitoringgebieden in januari 1994 staat in tabel 2. Per gebied wordt het aantal exemplaren en het aantal soorten watervogels gegeven. Het gaat hierbij om alle soorten watervogels (dus ook steltlopers, zeeëenden, ganzen, zwanen en meeuwen). Ook dit jaar

De toename van de Smient

De Smient is in de afgelopen decennia sterk in aantal toegenomen als overwinteraar in ons land (figuur 1). Binnen Europa is Nederland momenteel smientenland nummer een, gevolgd door Engeland, Duitsland en Ierland. Van de één miljoen Smienten die in januari 1993 werden geteld in Europa, verbleef ruim de helft in ons land.

Inzinkingen worden bij ons geconstateerd wanneer de midwintertelling plaatsvindt in of direct na een periode met zware vorst en sneeuwval. Dit was o.a. het geval in januari 1979, 1982, 1985 en 1987. Een deel van de vogels wijkt in zo'n situatie vermoedelijk uit naar Engeland, waar dan een toename wordt vastgesteld (figuur 2; ontleend aan J. Madsen). Ook in Frankrijk en op het Iberisch Schiereiland nemen de aantallen dan sterk toe.

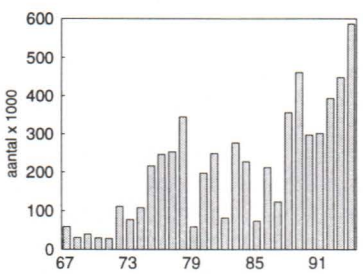

Figuur 1. Aantallen Smienten in januari 1967-93 in monitoringgebieden in Nederland.

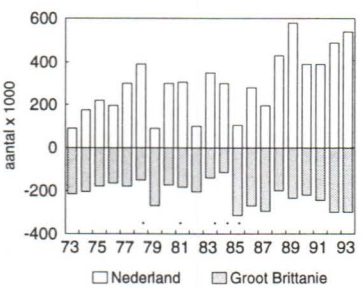

Figuur 2. Aantallen Smienten in januari 1973-93 in Nederland en Groot-Brittanië.

Tabel 1. Aantallen watervogels in januari 1994, vergeleken met januari 1993

Fuut	0	Bergeend	++	Brilduiker	0	Kanoetstrandloper	+++
Aalscholver	0	Smient	+	Nonnetje	-	Bonte Strandloper	++
Blauwe Reiger	0	Krakeend	+	Middelste Zaagbek	-	Rosse Grutto	++
Knobbelzwaan	+	Wintertaling	++	Grote Zaagbek	--	Wulp	++
Kleine Zwaan	++	Wilde Eend	+	Waterhoen	-	Tureluur	+++
Rietgans	0	Pijlstaart	+	Meerkoet	-	Steenloper	++
Kolgans	-	Tafeleend	+	Scholekster	+	Kokmeeuw	+
Grauwe Gans	++	Kuifeend	+	Goudplevier	+++	Stormmeeuw	+
Brandgans	+	Toppereend	++	Zilverplevier	+	Zilvermeeuw	+
Rotgans	+	Eidereend	+	Kievit	+++	Grote Mantelmeeuw	-

Midwintertelling watervogels in de monitoringgebieden in januari 1994

Tabel 2. Aantal soorten en exemplaren per monitoring-gebied van watervogels in januari 1994.

Gebied	Soorten	Aantal	Gebied	Soorten	Aantal
Waddengebied totaal	61	1.059.582	Fluessen en Heegermeer	13	1921
Westerschelde	52	150.642	Slotermeer	20	5857
Oosterschelde	48	188.997	Tjeukemeer	23	35.053
Grevelingen	41	58.423	Grote Wielen	24	13.624
Veerse Meer	44	27.289	Oude Venen	26	39.409
Kwade Hoek	26	5809	De Deelen	20	12.670
Haringvliet	43	73.232	Lindevallei	21	5111
Hollands Diep	29	14.996	Rottige Meenthe	19	4991
Biesbosch	36	46.301	Wieden	28	11.157
Volkerakmeer	47	51.310	Lepelaarplassen	9	171
Markiezaat	29	17.147	Oostvaardersplassen	33	15.645
Gelderse Poort	37	75.736	Naardermeer	25	1697
IJssel	40	109.392	Ankeveense Plassen e.o.	13	670
Nederrijn	39	36.371	Nieuwkoopse Plassen	21	16.509
Lek	35	56.415	Vinkeveense Plassen en Botshol	10	7163
Waal	36	52.687	Loosdrechtse Plassen e.o.	27	9755
Limburgse Maas	46	59.006	Reeuwijkse Plassen e.o.	25	27.105
Gelderse/Brabantse Maas	39	114.819	Eilandspolder	19	6786
IJsselmeer	44	156.218	polder Zeevang	13	8372
Markermeer	33	88.371	Wormer en Jisperveld	13	5185
Gooimeer	26	32.926	Westzaanse polders	18	4673
Eemmeer	20	21.337	Oostzaanse polders	21	4387
Nijkerkernauw	18	9553	het Ilperveld en Twiske	37	20.077
Nuldernauw	20	3875	Waterland	31	21.599
Wolderwijd	21	3523	Krimpenerwaard	34	57.857
Veluwemeer	16	4844	Alblasserwaard	31	26.810
Drontermeer	13	2153	Midden-Delfland en Oude-Leede	40	30.957
Vossemeer	17	3944	Oude Land van Strijen	19	17.216
Ketelmeer	23	17.694	Kraloërveld	17	3714
Zwarte Meer	23	15.795	Bargerveen	5	920
Brielse Meer	22	4526	Fochtelooërveen	12	2656
Oostvoornse Meer	29	1090	Engbertsdijkvenen	11	4206
Lauwersmeer	29	14.460	Groote Peel	14	6574
Leekstermeer	17	21.000	Kampinasche heide	14	1417
Zuidlaardermeer	17	6307	Strabrechtse heide	7	78
Oudegaaster Brekken	17	10.436	Nieuwe Waterweg/Calandkanaal	22	5032
Zwarte- en Witte Brekken	21	9231	Noordzeekanaal	22	5683
Koevordermeer	15	3017	Amsterdam-Rijnkanaal	17	6434
Langweerderwielen	14	1654			
Sneekermeer e.o.	21	61.832			

Geen gegevens werden ontvangen van Alkmaardermeer, Mokkebank, Weerribben, Hijkerveld en Mariapeel.

Tabel 3. Totaal aantal getelde watervogels in de monitoring-gebieden in januari 1994.

Roodkeelduiker	18	Nijlgans	1494	Bontbekplevier	212
Parelduiker	4	Casarca	22	Goudplevier	17.287
Dodaars	511	Bergeend	39.150	Zilverplevier	26.499
Fuut	22.916	Mandarijneend	3	Kievit	35.727
Roodhalsfuut	6	Smient	587.194	Kanoetstrandloper	130.382
Kuifduiker	22	Krakeend	4557	Drieteenstrandloper	1269
Geoorde Fuut	97	Wintertaling	17.922	Paarse Strandloper	28
Aalscholver	9104	Wilde Eend	280.447	Bonte Strandloper	150.254
Kuifaalscholver	2	Pijlstaart	8050	Kemphaan	463
Roerdomp	18	Slobeend	1300	Bokje	7
Grote Zilverreiger	2	Krooneend	6	Watersnip	247
Blauwe Reiger	2200	Tafeleend	60.899	Houtsnip	2
Ooievaar	47	Kuifeend	143.421	Grutto	263
Flamingo *spec*	48	Toppereend	162.121	Rosse Grutto	21.625
Knobbelzwaan	6813	Eidereend	84.665	Wulp	100.231
Zwarte Zwaan	27	IJseend	39	Zwarte Ruiter	22
Kleine Zwaan	7479	Zwarte Zeeëend	590	Tureluur	13.381
Wilde Zwaan	717	Grote Zeeëend	1	Groenpootruiter	1
Zwaangans	29	Brilduiker	11.757	Witgatje	17
Rietgans	12.657	Kokardezaagbek	1	Steenloper	3221
Kleine Rietgans	128	Nonnetje	2665	Dwergmeeuw	349
Kolgans	164.605	Middelste Zaagbek	3907	Kokmeeuw	195.515
Grauwe Gans	61.752	Grote Zaagbek	6033	Stormmeeuw	64.207
Indische Gans	12	Rosse Stekelstaart	1	Kleine Mantelmeeuw	240
Sneeuwgans	12	Waterral	15	Zilvermeeuw	76.806
Canadese Gans	214	Waterhoen	3011	Geelpootmeeuw	3
Brandgans	134.493	Meerkoet	129.523	Grote Burgemeester	1
Rotgans	55.463	Kraanvogel	1	Grote Mantelmeeuw	3593
Roodhalsgans	5	Scholekster	269.981	Drieteenmeeuw	24
Magelhaengans	1	Kluut	1027	**Totaal**	**3.141.081**

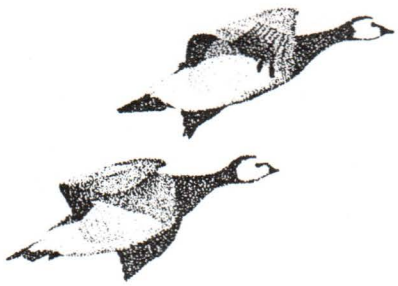

Illustraties op deze pagina: Awie de Zwart

werd weer een zeer goede teldekking van de monitoringgebieden bereikt, met maar enkele gebieden waaruit geen waarnemingen ontvangen zijn. In tabel 3 worden de aantallen per soort vermeld die in de monitoringgebieden vastgesteld werden. Nogmaals: sommige soorten komen ook daarbuiten talrijk voor, zodat het hier gegeven getal geen benadering hoeft te zijn van de in heel Nederland voorkomende aantallen.

Vergelijking met 1993

Fuut, Aalscholver en Blauwe Reiger werden in vergelijkbare aantallen gezien in beide jaren. Bij zwanen en ganzen waren de aantallen in 1994 overwegend hoger dan in 1993. Een goede vergelijking bij deze soorten is pas mogelijk na een analyse van het volledige materiaal dat in het kader van de ganzen- en zwanentellingen is verzameld.

Grondeleenden waren in 1994 talrijker, vooral de Wintertaling (tweemaal zo veel). Enkele duikeenden werden eveneens meer geteld, maar de zaagbekken waren schaarser dan het jaar ervoor. Een influx van elders had niet plaatsgevonden. Brilduikers werden in vrijwel exact dezelfde aantallen gezien.

Steltlopers kwamen in 1994 in duidelijk grotere aantallen voor dan in 1993. In extreme vorm was dit het geval bij Goudplevier en Kanoetstrandloper, waarvan de aantallen vijfmaal zo hoog lagen (bij de laatste soort kan dat te maken hebben met het missen van grote groepen in 1993 en wellicht enkele dubbeltellingen in 1994). Bij Kievit, Rosse Grutto en Tureluur waren de aantallen dubbel zo hoog.

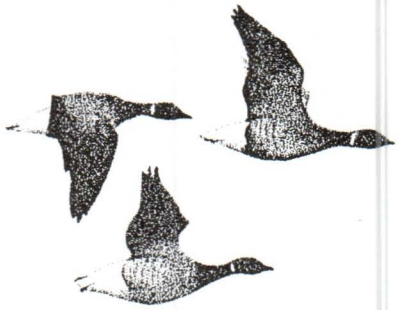

De meeuwen werden in iets grotere aantallen gezien, met uitzondering van de Grote Mantelmeeuw.

Marc van Roomen & Erik van Winden

Kort Projectnieuws

Watervogeltellingen Waddengebied

Het eerste internationale "jaarrapport" van het seizoen 1992/93 is intussen verschenen en alle tellers van dat jaar hebben dit inmiddels in de bus gehad. In dit verslag zijn naast de resultaten van de integrale tellingen en de ganzentellingen ook de telgegevens van de frequent getelde steekproefgebieden opgenomen. Het zijn de resultaten van deze gebieden die in de toekomst meer en meer gebruikt zullen worden om aantalsveranderingen tussen jaren te documenteren. In 1995 zal het jaarrapport over het seizoen 1993/94 worden geproduceerd.

Naast deze werkzaamheden die met de lopende monitoring te maken hebben is in december 1994 ook de eerste integrale telling in het kader van een samenwerking met het IBN-DLO uitgevoerd. Gedurende een periode van drie jaar zullen er naast de integrale midwintertelling van januari aanvullende tellingen in december en februari worden georganiseerd. De resultaten worden gebruikt bij de evaluatie van de kokkel- en mosselvisserij in het Waddengebied en de gevolgen hiervan op schelpdier etende wadvogels.

Ganzen- en Zwanentellingen

Gedurende januari 1995 staat er weer een internationale telling voor Kleine en Wilde Zwaan op het programma. De betrokken coördinatoren en tellers zijn hierover al geïnformeerd en waarschijnlijk is de telling bij het verschijnen van deze SOVON-Nieuws al achter de rug. De resultaten voor Nederland zullen zo snel mogelijk worden geanalyseerd en samengevat, waarna ze naar Jan Beekman worden doorgestuurd die de gegevens uit de verschillende landen verzamelt om een nieuw overzicht te maken van de totale populatiegrootte van deze soorten. Naast het organiseren van de tellingen in dit seizoen 1995/96 die zeer voorspoedig verlopen, zijn we druk bezig met het volgende watervogeljaarrapport waarin de ganzen- en zwanengegevens uit het seizoen 1993/94 besproken worden.

Monitoring watervogels Zoete Rijkswateren

Door verschillende oorzaken heeft het uiteindelijke drukken van het rapport over de watervogels in de Zoete Rijkswateren 1992/93 enige vertraging opgelopen. De betrokken tellers kunnen dit echter in 1995 zo snel mogelijk tegemoet zien. De resultaten van de januaritelling van de Rijn (Gelderse Poort, IJssel, Nederrijn, Lek en Waal) zal in de loop van 1995/96 gebruikt gaan worden om in samenwerking met Duitsland, Frankrijk en Zwitserland een overzicht te maken van watervogels in het gehele internationale Rijndal. Dit overzicht zal gebruikt gaan worden bij de evaluatie van de kwaliteit van de Rijn in het kader van het Rijn-aktieplan.

BSP Niet-broedvogels

Helaas in deze SOVON-Nieuws niets over het BSP Niet-broedvogels. De grote drukte van de afgelopen maanden heeft ons parten gespeeld; bovendien wreekt zich het feit dat dit project niet meer gesubsidieerd wordt en in feite "erbij" moet worden gedaan. Maar in het maartnummer zal o.a. weer een overzicht van waarnemingen per soort en per district worden gemaakt. We blijven proberen korte overzichtjes per soort op te stellen.

PTT

De PTT'ers hebben hopelijk net voor Kerstmis hun rapport over seizoen 1992/93 ontvangen. We veronderstellen dat dit een stimulans is om ook in het lopende seizoen weer te gaan tellen. De eerste week van de decembertelling is ingegaan met rustig en soms zonnig weer, gunstig om te tellen dus. We verwachten een stortvloed aan formulieren.

Erratum

In de vorige nieuwsbrief stond een verkeerd onderschrift bij het kaartje van de Brandgans op pag. 11. Weergegeven was de verspreiding in maart 1994.